

22ste jaargang

nummer 7

juli 1986

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +

++++
+ Theo Maassen +
++++

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS
DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307695

VOOR VIJFTIG JAAR: MASSASTAKINGEN MET BEZETTING DER FABRIEKEN IN FRANKRIJK

De afgelopen maand juni was 't precies vijftig jaar geleden dat Frankrijk overspoeld werd door een stakingsgolf zoals het land voordien nog niet had gekend. Niet alleen in de industriële zone rondom Parijs en in de industriegebieden van Lotharingen of van de noordelijke departementen, maar ook overal elders legden de arbeiders 't werk neer en hielden ze tevens de bedrijven bezet. Meer dan dertig jaar lang, tot aan de gebeurtenissen van het jaar 1968, was er geen periode waaraan de Franse heersende klasse met zoveel afschuw teruggedacht als aan '*Juin '36*', juni '36. Het was een spookbeeld, dat de Franse bourgeoisie bleef achtervolgen totdat 't door de diepe indruk die een nóg omvangrijker stakingsbeweging maakte zou worden verdrongen.

Wij geloven dat het zin heeft om na een halve eeuw de gebeurtenissen van destijds nog eens in de herinnering terug te roepen, omdat de stakingen van toen bepaalde dingen in een helder licht stellen, die het verdienen, dat ze niet in vergetelheid raken. Tijdens de bedrijfsbezettingen van 1936 namelijk wierpen zowel de Volksfrontregering van Léon Blum, als de 'Communistische' Partij van Maurice Thorez en Jacques Duclos en de toen nog reformistische, door Léon Jouhaux geleide vakcentrale C.G.T. het masker dat ze droegen af. Ze toonden in alle duidelijkheid hun ware karakter. En dat feit is, zoals we aanstonds zullen zien, niet alleen maar van belang voor hen die zich in de geschiedenis willen verdiepen.

Het optreden van de zojuist genoemde Volksfrontregering was een gevolg van de verkiezingsoverwinning van het zogenaamde 'Volksfront', een ietwat wijdse naam voor de samenwerking tussen een aantal min of meer hervormingsgezinde partijen, waaronder de sociaaldemokraten, de 'communisten' en de radikalen 1). Het was een samenwerking die zich bovendien uitstrekke tot twee vakcentrales. Juist met het ook op de verkiezingen had men de

1) Men kan de Franse radikalen van destijds vergelijken met de vooroorlogse Vrijzinnig-Demokraten in Nederland.

krachten gebundeld. De afspraak was, dat in de - in Frankrijk gebruikelijke - tweede verkiezingsronde alle aanhangers van het Volksfront hun stem zouden uitbrengen op die Volksfrontpartij die in de eerste ronde in een bepaald kiesdistrict de meeste stemmen had veroverd.

Dit betekende dat in een voorkomend geval de radikalen hun stem zouden geven aan de 'communistiche' kandidaat. De radikale politici hadden daar niet de minste moeite mee. Een woordvoerder van de radikale partij betoogde dat de Franse 'communisten' weliswaar dingen verkondigden waarmee men het totaal oneens moest zijn, maar dat hun praktisch zodanig was, dat een vooruitstrevende bourgeois best met ze kon samenwerken 2). De 'communisten' van hun kant hadden geen enkel bezwaar tegen eventuele steun aan de radikalen. In februari 1934 - toen de radikaal Daladier minister-president was - riepen de Franse bolsjewieken: "Daladier in de gevangenis". Zes maanden later, nadat in juli van dat jaar het Volksfront was gevormd, riepen diezelfde bolsjewieken: "Daladier aan de macht". Beschouwden de radikalen zich als de direkte erfgenamen van de Jakobijnen, de 'communist' Thorez verklaarde in 1935 dat zijn partij dat óók deed 3).

De verkiezingen waarop men zich had voorbereid werden gehouden op 26 april en 3 mei 1936. Op grond van de uitslag belastte president Lebrun de sociaaldemokraat Léon Blum met de vorming van een kabinet. De formatie nam precies één maand in beslag. Van de Volksfrontregering, zoals ze tenslotte tot stand kwam, maakten de 'communisten' geen deel uit. Maar dat enkel uit taktische overwegingen. De 'communistiche' partij verklaarde dat zij de Volksfrontregering onvoorwaardelijk en zonder enige reserve zou steunen, maar dat de zaak van 't Volksfront beter gediend was, indien de 'communisten' geen ministerposten zouden aanvaarden, want dat zou de Franse rechterzijde voorwendsels geven voor vijandige campagnes 4). Eén week eerder had de 'communist' Duclos op een perskonferentie nadrukkelijk verklaard, dat de 'communisten' in ieder opzicht de private eigendom respekteerden. Halverwege die meimaand verklaarde de 'communist' Waldeck Rochet op het 'communistiche' partijcongres in Villeurbanne, dat het bij de veranderingen die zijn partij nastreefde ging om veranderingen binnen het kader van de bestaande maatschappelijke orde 5). Dat alles liet weinig twijfel bestaan omtrent datgene wat men van de 'communisten' wel en niet verwachten moest. Het was volkomen in overeenstemming met dit alles, dat zij zich in juni t e g e n de arbeiders keerden toen die in beweging waren gekomen.

Op 15 mei 1936 - de kabinetsformatie was nog volop aan de gang - organiseerde de sociaaldemokratische S.F.I.O. wat 'de meeting van de overwin-

-
- 2) Aldus de radikaal Léon Archimbaud in zijn boek *L'Avenir du radicalisme* (De toekomst van het radikalisme), blz. 73 e.v.
 - 3) Thorez deed z'n uitspraak op het VIIe wereldcongres van de Komintern. Letterlijk zei hij: "Wij maken voor de arbeidersklasse aanspraak op de erfenis van de grote Franse revolutie". Wij citeren hem uit het toenmalige dagblad van de Nederlandse bolsjewieken, *De Tribune* van 6 augustus 1935.
 - 4) Brief van het politiek bureau van de Franse 'communistiche' partij aan de sociaaldemokratische S.F.I.O., gedateerd 14 mei 1936.
 - 5) Waldeck Rochet geciteerd uit het voortreffelijke boek van Jacques Danos en Marcel Gibelin *Juin '36*. Aldaar blz. 41.

ning⁶ werd genoemd. De opkomst overtrof de stoutste verwachtingen. De grote zaal in de Parijse Avenue de Wagram kon de menigte op geen stukken na bevatten. Dicht opeengepakt luisterden de mensen buiten naar de uit de luidsprekers klinkende woorden van Léon Blum. Ze werden zó geïnterpreteerd als de massa ze interpreteren wilde. Er werd zelfs luid geapplaudisseerd toen de spreker uitriep, dat men het land de i n d r u k diende te geven dat de veranderingen tot stand werden gebracht die het wenste 6). Nog geen drie weken later bleek, dat diezelfde massa geenszins bereid was om met indrukken genoeg te nemen en evenmin bereid om lang op veranderingen te wachten. Léon Blum had in de partijraad van de S.F.I.O. op 5 mei hooghartig verklaard, dat hij "geen boodschap had aan het ongeduld van de massa". Toen juni in het land kwam gaf de massa er ondubbelzinnig blijk van, dat ze geen boodschap had aan hém. Frankrijk maakte een sociale explosie mee, waarvan Blum jaren later zou getuigen, dat die een 'klap in het gezicht van zijn kabinet' betekende op hetzelfde moment dat het in functie trad.

Reeds op 11 en 13 mei was er respektievelijk gestaakt in bedrijven in Le Havre en in Toulouse. In beide gevallen legden de arbeiders het werk neer om te protesteren tegen het ontslag van enkele kollega's, die in verband met 1-mei-vieringen zonder toestemming afwezig waren. In beide gevallen werd het bedrijf bezet om de risico's van nieuwe ontslagen zo klein mogelijk te maken. In beide gevallen ging de direktie vrijwel onmiddellijk door de knieën. Op 14 mei werd de fabriek van Bloch in de Parijse voorstad Courbevoie door de arbeiders bezet. Ditmaal ging het niet om het ongedaan maken van ontslagen. Het personeel stelde looneisen en wenste het arbeidstempo gewijzigd te zien. De volgende dag reeds werd door de direktie onderhandeld en daarbij werden alle eisen ingewilligd. Het was een voorbode van de storm die weldra los zou breken.

Nog eer de Volksfrontregering zich op 5 juni presenteerde deed zich in de Parijse metaainijverheid de ene staking met bedrijfsbezetting na de andere voor. Het demissionaire kabinet-Sarraut vroeg zich af of er tegen een dergelijk optreden van de arbeiders niet met geweld diende te worden ingegrepen. De ondernemers bezwoeren hem van iets dergelijks af te zien. Dat zou, zeiden ze, de zaak alleen maar erger maken. De demissionaire minister-president sprak ook met de sekretaris van de 'communistiche' partij. Die verzekerde hem, dat de 'communisten' in de eerste plaats gekant waren tegen iedere verstoring van de orde en dat zij er naar streefden zo snel mogelijk een oplossing te vinden voor de konflikten 7). De leiders van de G.G.T. stemden toe in onderhandelingen en drongen bij de arbeiders op werkhervatting aan. Nadat die onderhandelingen hadden geleid tot vrij vage toezeggingen van de kant van de ondernemers ontruimden de Renault-arbeiders de door hen bezette fabrieken. Iedereen, dat wil zeggen patroons, regering, politici en vakbondsleiders, haalt opgelucht adem. Als de bezetting van het grootste bedrijf in de Parijse regio wordt opgeheven, zullen alle overige dat voorbeeld volgen, zo dacht men. Op de 1ste juni staken er nog maar 10.000 arbeiders van de oorspronkelijke 70.000. Niemand maakt zich zorgen. Een kwestie van een paar uur en ook die zullen weer aan de slag zijn, zo werd er verondersteld. Het liep anders.

Op 2 juni 1936 begint een stakingsbeweging, die zich met grote snel-

6) We citeren Blum uit Danos en Gibelin, *Juin '36*, blz. 44.

7) Idem, blz. 64 en 65.

heid over heel Frankrijk uitbreidt. In het ene bedrijf na het andere en in de ene bedrijfstak na de andere wordt de arbeid neergelegd. Zonder uitzondering gebeurt dat zonder dat de stakers de bedrijfsgebouwen verlaten. Ondernemingen die enkele dagen tevoren zijn ontruimd, worden nu opnieuw bezet. De arbeiders verlangen meer loon, betere werkomstandigheden en betaalde vakantie. Een ongekend hevige sociale onrust maakt zich meester van het gehele land.

Terwijl de spanning almaar stijgt en stijgt presenteert Léon Blum op 4 juni om 21 uur zijn kabinet aan de president van de republiek. De heer Lebrun dringt erop aan, dat Blum nog dezelfde avond iets zal doen om die spanning te verminderen. "U vertrouwen ze", zegt president Lebrun, "u geloven ze. U kunt de stakers misschien een halt toeroepen". De kersverse premier van het Volksfrontkabinet stemt toe. Via de radio richt hij zich tot de arbeiders. Hij vraagt hen vertrouwen in hem te stellen en hun ongeduld te bedwingen. Op soortgelijke wijze richt de nieuwe minister van binnenlandse zaken, Roger Salengro, zich tot alle vakbondsbestuurders. Hij verwacht van hen "dat ze hun plicht zullen doen en een einde zullen maken aan de volstrekt ongerechtvaardigde akties" 8).

Gedurende korte tijd houdt de Volksfrontregering er zich van overtuigd dat dergelijke oproepen volstaan om de gemoederen tot bedaren te brengen, vooral wanneer ze vergezeld gaan van verzekeringen, dat er haast zal worden gemaakt met een nieuwe sociale wetgeving. Spoedig blijkt, dat er van een herstel van de arbeidsrust geen sprake is.

Een opsomming geven van de bedrijven waar gestaakt wordt en die bezet zijn is ondoenlijk. In Parijs en omgeving is niet alleen alle produktie, maar zijn ook de meeste vormen van dienstverlening volledig tot stilstand gekomen. Niet slechts in de fabrieken, maar ook in de grote warenhuizen heeft zich het personeel verschanst; de krantenverkopers en verkoopters in de kiosken op de grote Parijse boulevards sluiten zich bij de beweging aan, evenals het personeel van de hallen, de grote levensmiddelenmarkt in het hartje van de hoofdstad. De treinen rijden niet en de Parijse metro evenmin. D'r wordt géén post bezorgd, het personeel van de waterleiding en van de gas- en elektriciteitsbedrijven dreigt eveneens in aktie te komen. Regering en vakbeweging gebruiken al hun overredingskunst om dát in ieder geval te voorkomen.

In de provincie is het al niet anders dan in de hoofdstad. De metaalindustrie van Valenciennes ligt plat, evenals de textielindustrie van Roubaix. In de noordelijke mijnstreek worden geen kolen meer gedolven. De dagbladen berichten, dat in Le Havre, Rouen, Nantes en andere plaatsen het aantal bezette bedrijven niet meer te tellen is. In het zuiden roeren de arbeiders zich eveneens.

Er bestaat geen enkele twijfel over, dat de beweging niet door de vakbeweging is ontketend. Op 7 juni schrijft het 'communistiche' dagblad *l'Humanité*: "In tegenstelling tot lopende geruchten, is het niet de bond die een staking bij de elektrische centrales heeft uitgeroepen." Uit de desbetreffende woorden blijkt, dat de krampachtige pogingen om de openbare nutsbedrijven aan 't werk te houden géén resultaat hebben opgeleverd. Als de leider van de C.G.T. op 5 juni 's avonds voor de radio spreekt en de arbeiders bezweert toch vooral de bevolking niet tegen zich in het har-

8) Danos en Gibelin, *Juin '36*, blz. 64 en 65.

nas te jagen, dan duidt de toon van zijn toespraak er onmiskenbaar op, dat de vakbeweging haar leden niet (meer) in de hand heeft, dat ze iedere controle op de gebeurtenissen mist, dat - zoals Danos en Gibelin zich uitdrukken - de troepen veel verder opgerukt zijn dan de generale staf 9), voor zover die dan een opmars in de zin zou hebben gehad, wat nauwelijks valt aan te nemen. Reeds op 4 juni schrijft het blad *L'Oeuvre* in een hoofdartikel:

"Wat opvalt en wat, het moet gezegd worden, vooral zo verontrustend is bij de huidige stakingen, dat is dat ze spontaan zijn uitgebroken. De beweging is ontketend. Wie zal haar tot staan brengen? De vakbonden? Men kan gemakkelijker een beweging stoppen die men gezamenlijk zelf op touw gezet heeft dan één die geheel buiten u om op gang is gekomen. En het is duidelijk dat de vakbeweging dit alles niet gewild heeft."

Wat C.G.T.-sekretaris Jouhaux betreft, met zijn op 5 juni gehouden radiotoespraak klopt hij aan een dovemansdeur. De reden daarvan is, zijn volstrekte miskenning van de situatie. Als in een industrieel gebied de arbeiders de bedrijven bezet houden, hun vrouwen de maaltijden bereiden, hun kinderen slaapzakken en dekens naar de fabrieken brengen, burenen en bejaarden samen met werkloze jongelui de gamellen met eten torsen, enzovoorts, enzovoorts, dan wordt er niet slechts door de werkenden strijd geleverd, maar door een gehele **b e v o l k i n g** en dan is het gewoon belachelijk om de arbeiders ervoor te waarschuwen, dat zij háár sympathie niet moeten verspelen. In juni 1936 is de overgrote meerderheid van de Franse bevolking in beweging om de simpele reden, dat de arbeidende **k l a s s e** in beweging is.

Wat wij hier betogen wordt bevestigd door Danos en Gibelin. Als zij een poging ondernemen de atmosfeer te schetsen die er die eerste juniweek in Frankrijk heerste, dan schrijven zij:

"De staking heeft zich meester gemaakt van iedere wijk, zij is voortdurend voelbaar op alle momenten van het dagelijks leven... Bij de kruidenier worden kaarsen en wordt brandspiritus gekocht. ...Voor de poorten van de bezette fabrieken zijn stakende arbeiders aan het kaarten; een ander groepje stakers zingt liedjes, begeleid door een accordeon. De wijkbewoners flaneren langs de toegangshekken en gooien munten en papiergeld in de doos, die de penningmeester van het stakingskomitee daar neer heeft gezet. Ze weten heel goed, dat de eisen van de stakers gerechtvaardigd zijn."

Die eisen komen bijna overal op hetzelfde neer als wat ook half mei reeds door het personeel van Bloch in Courbevoie en vervolgens in de hele Parijse metaalindustrie werd verlangd. De onweerstaanbare kracht waarmee zij naar voren worden gebracht, de omstandigheid dat het aantal stakers dat naar het middel van de bedrijfsbezetting heeft gegrepen weldra is aanzwollen tot meer dan twee miljoen, maakt dat de heersende klasse vrijwel geen verweer heeft.

Overigens staat een deel van die heersende klasse - het vooruitstrevende deel, waartoe ondernemers met visie en jonge managers behoren - veel

9 Danos en Gibelin, *Juin '36*, blz. 71

minder afwijzend tegenover die eisen dan men mogelijk zou veronderstellen. Waarmee men in juni 1936 in Frankrijk in feite te doen heeft, dat zijn de, als gevolg van bepaalde omstandigheden bijzonder hevige, geboorteweeën van de moderne 'welvaartsstaat'. Wat er als gevolg van de junigebeurtenissen uiteindelijk tot stand komt, dat is het wettelijke kader, waarbinnen in de moderne industriestaat door ondernemerdom en vakbeweging gezamenlijk lonen en arbeidsvoorwaarden worden geregeld. Zo worden achteraf de dingen dan ook beoordeeld en met klem verdedigd door hen, die als de woordvoerders van het moderne ondernemerdom kunnen worden beschouwd. Daartoe behoren onder anderen Jean Coutrot en Gérard Bardet, twee jonge managers die de sociale wetgeving welke de Volksfrontregering met de grootst mogelijke spoed tot stand brengt, minder als een overwinning van de arbeiders analyseren, maar als een overwinning van die ideeën, die aan een modern ondernemersbeleid ten grondslag liggen 10).

De spoed waarmee de basis voor een nieuwe sociale wetgeving wordt gelegd is inderdaad bijzonder groot en valt alleen te verklaren door de druk welke de massaal in beweging gekomen arbeidersmassa uitoefent. Immers nog in de nacht van 7 op 8 juni worden in de ambtswoning van de Volksfrontpremier, de overeenkomsten tussen regering, patroons en vakbeweging ondertekend, die - zoals het sociaaldemokratische dagblad *Le Peuple* schreef - het "begin worden van een nieuw tijdperk, waarin patroons en vakbonden als rechtsgelijken tegenover elkaar zullen staan." Danos en Gibelin zeggen ervan, dat men een einde aan de bezettingsstakingen poogde te maken door het scheppen van nieuwe rechtsverhoudingen tussen loonarbeid en kapitaal, door bepaalde concessies die de arbeiders van de geschrokken directies hadden afgedwongen, wettelijk te sanctioneren. Die concessies betroffen dan naast betaalde vakanties bijvoorbeeld een nadere regeling van de positie van de vakbondsgedelegeerden in de bedrijven.

Tijdens die junidagen van 1936 onthulde een blad als *Le Petit Journal* dat een (niet met name genoemd) vooraanstaand iemand, die bepaald niet tot de aanhangers van het Volksfront kon worden gerekend, verklaard had dat "Men misschien ongelijk zou hebben indien men zou weigeren de regering-Blum te steunen", aangezien zij als "een proef" moest worden beschouwd. Ze was inderdaad een proef: een proef met de moderne vorm van 't kapitalisme, een proef die in ieder opzicht slaagde.

-
- 10) Jean Coutrot schreef destijds in een opstel, getiteld *Les leçons de Juin 1936*, dat de kinderen later op school zouden leren, dat de junidagen van dat jaar historische dagen waren geweest, die het begin van een nieuw tijdperk inluiden waarin de sociale verhoudingen anders waren dan voorheen en waarin over sociale verhoudingen ook geheel anders dan vroeger werd gedacht. In hetzelfde boek waarin zijn uiteenzettingen staan afgedrukt, bericht Gérard Bardet, die directeur is van een machinefabriek, over de 'gunstige ervaringen' die hij gedurende een periode van tien jaar heeft opgedaan met 'goede samenwerking tussen arbeider en patroon'. Wat Coutrot verdedigt is de 'vermenselijking van de arbeid' en hij betoogt, dat deze de produktiviteit ten goede zal komen. Hij maakt er daarbij geen geheim van dat het gaat om een psychologische methode ter bevordering van de arbeidsrust.

Natuurlijk is het van groot belang om - als tegenhanger van de vele mythen die over het Volksfront en de Volksfrontregering zijn verbreid - de nadruk te leggen op deze werkelijke betekenis van de inmiddels geschiedenis geworden Volksfrontperiode. Maar nog belangrijker is het naar onze mening om er op te wijzen, dat in die bewuste junimaand overtuigend bleek, dat ook een 'regering onder socialistische leiding' de belangen der heersende klasse dient en niet anders kan doen dan de kastanjes uit het vuur halen voor het kapitaal. Van meer dan enkel historische betekenis is het ons inziens ook, dat toentertijd zowel de vakbeweging als de zogenaamde 'communistische' partij positie kozen t e g e n o v e r de strijdende arbeidersklasse en daarmee hun eigenlijke w e z e n bloot legden. Natuurlijk hadden beide zich al veel eerder bloot gegeven. Niet dikwijls echter tijdens een klasseworsteling van dusdanige omvang !!) en dientengevolge op zo duidelijke en overtuigende wijze.

Het is niet pas ná het tot stand komen van de overeenkomsten in het Hotel Matignon, maar wel voorál daarna, dat de regering, de vakbeweging en de Volksfrontpartijen hun ware gezicht laten zien. Dat komt doordat die overeenkomsten geenszins het direkte effect hebben dat ermee wordt beoogd. Er komt geen of nauwelijks een einde aan de bedrijfsbezettingen; de stakingen duren voort. Nadat de Franse arbeiders zich tot de strijd hebben geschaard doet zich hetzelfde verschijnsel voor dat veelal onder soortgelijke omstandigheden valt waar te nemen: de eisen veranderen; naast de oorspronkelijke worden er nieuwe gesteld; hoe meer macht de arbeiders ontwikkelen, hoe groter het succes dat hun akties opleveren, des te verder willen zij opeens ook gaan. Het is een dergelijke ontwikkeling die er toe zal leiden, dat de Volksfrontregering in het parlement het verwijt naar het hoofd geslingerd krijgt, dat ze de zaken niet langer onder controle heeft.

Het verwijt is niet onterecht, maar er kan bepaald niet worden gezegd, dat de regering zich, krachtig gesteund door de vakbeweging, niet alle mogelijke inspanning getroost om de zaken onder controle te k r i j g e n . In verschillende plaatsen en in verschillende bedrijfstakken proberen vakbondsbestuurders tevergeefs de arbeiders tot werkhervatting te bewegen. In Lille (Rijssel), waar de typografen de drukkerijen bezet houden en waar dientengevolge geen kranten verschijnen, laat de C.G.T. de gestelde tekst van de in Hotel Matignon genomen besluiten ronddelen in de verwachting dat het werk zal worden hervat zodra de arbeiders er kennis van hebben genomen. Als dat niets uithaalt begeeft Salengro zich naar Lille. Aangezien hij er geen flauw idee van heeft wat de arbeiders bezielt, kan hij zich niet voorstellen dat zij verder willen staken. Dat het werk nog niet hervat is wijt hij aan de agitatie van "aan de arbeidersbeweging vreemde elementen". Via de radio waarschuwt hij de vakbondsleden om daarvoor op hun hoede te zijn.

De stakingen gaan onverminderd voort. Dat is zo in het noorden, maar het is ook elders het geval. In Marseille breiden de stakingen zich zelfs

11) Dat een modernisering van het Franse kapitalisme het resultaat was van het optreden der Franse arbeiders verandert vanzelfsprekend niets aan het feit, dat het hier om een klasseworsteling ging. In de geschiedenis van het kapitalisme en de burgerlijke maatschappij is het altijd zo geweest dat ook de hervormingen van kapitalistische aard door de arbeiders werden en moesten worden bevochten.

uit nadat de tekst van de overeenkomsten bekend wordt, ondanks alle ijverige pogingen van vakbondsbestuurders om de stakers de fabrieken uit en weer aan de slag te krijgen. "De beweging gaat in een heel andere richting dan de vakbeweging wenst", schrijft de plaatselijke korrespondent van *Le Temps*.

De Volksfrontregering laat zich ook niet onbetuigd. De doorgaans goed ingelichte en serieuze *Le Temps* weet te melden dat de overheid tal van eenheden van de mobiele garde heeft samengetrokken in de nabijheid van typisch proletarische centra. Ook naar Parijs laat de regering een deel van de mobiele garde opmarcheren. Het politiek bureau van de 'communistiche' partij protesteert niet. Het verklaart dat de mobiele garde en het leger "de arbeiders niet vijandig gezind" zijn 12). Wat de regering aangaat, die geeft te kennen dat de toestand bijzondere maatregelen vereist. *Le Temps* konstateert op 13 juni met een zucht van verlichting, dat de regering kennelijk haar 'volle aandacht begint te schenken aan de handhaving en aan het herstel van de openbare orde'.

Hoe dat echter ook zij, door 't voortduren van de stakingen en de bedrijfsbezettingen bevindt de regering zich in een impasse. Zij moet of de in het Hotel Matignon gesloten overeenkomsten uitbreiden met paragrafen waarmee tegemoet wordt gekomen aan de nieuwe en scherpere eisen van de stakers, wat zij niet wil, of wel, zij moet in de kortst mogelijke tijd zorg dragen voor werkhervatting en terugkeer naar een 'normale' situatie, wat zij niet kan. Het zijn de 'communisten' die haar uit de moeilijkheden helpen. Wat noch aan Léon Blum, noch aan Léon Jouhaux gelukt is, dat lukt aan Maurice Thorez.

Op 12 juni 1936 publiceert *L'Humanité* de belangrijkste passages uit een rede die deze 'communistiche' voorman de vorige dag gehouden heeft. Waar het allemaal om draait staat er als kop in dikke letters boven:

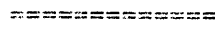
"Men moet een staking weten te beëindigen."

Men moet een staking weten te beëindigen, zo betoogt Thorez, zodra ze enig succes heeft opgeleverd; men moet zelfs een kompromis weten te accepteren, waarmee niet alle wensen vervuld worden, maar dat toch in elk geval de voornaamste eisen inwilligt. "We mogen ons", voegt hij er aan toe, in de voetsporen van Jouhaux tredend, "ons niet vervreemden van de massa van het Volksfront.... We mogen de regering niet in de wielen rijden..."

In de gehele burgerlijke pers regent het gelukwensen. Dat zou de arbeiders buitengewoon wantrouwig hebben moeten maken. Maar de mythe dat de 'communistiche' partij de krachtigste verdediger van de arbeidersbelangen is wordt - zeker in die jaren - nog algemeen geloofd. Van het moment af, dat de tekst van de rede publiek gemaakt is, brokkelt 't stakingsfront af. Voor zover er niet blindelings geloof wordt gehecht aan de juistheid van Thorez z'n politiek, is er twijfel gezaaid. De 'communistiche' partij spant zich in om van de door haar verlangde uittocht uit de bezette fabrieken een komedie te maken: de arbeiders marcheren achter muziekkorpsen en achter rode vlaggen. Het opgeven van hun machtspositie krijgt de schijn van een groot feest. Maar het zijn slechts de ondernemers die reden hebben om feest te vieren. De in de S.F.I.O. en de radikale partij georganiseerde

12) Notulen van een vergadering van het politiek bureau van de 'communistiche' partij, geciteerd door Danos en Gibelin, *Juin '36*, blz. 117.

managers van dat ogenblik zijn gered door de in de 'communistic' partij georganiseerde managers van later.

OVER ORGANISATIE EN SAMENWERKING

Gedurende het achter ons liggende pinksterweekeinde is in Appelscha een bijeenkomst van anarchisten gehouden, tijdens welke - aan de hand van enkele inleidingen - gediskussieerd werd over 't onderwerp 'organisatie en samenwerking'. De organisatoren waren van mening, dat uitwisseling van ideeën hierover zou kunnen bijdragen tot een beter inzicht 'waarom anarchistische samenwerking en organisatie in Nederland zo slecht funktionieren', hoe samenwerkingsverbanden in 't buitenland zijn opgezet en hoe een 'anarchistische federatie of een andere vorm van samenwerking tot een succes zou kunnen worden gemaakt'.

Op uitnodiging van de organisatoren van deze pinkster-landdag is er ook een inleiding gehouden door een van de leden van de groep 'Daad en Gedachte'. Uiteraard weken zijn opvattingen sterk af van die van de overige inleiders en diskussianten. Hij was, zo begon hij zijn toespraak, geneigd om bij het centrale thema van de bijeenkomst alleen maar vraagtekens te plaatsen.

Wat, zo vroeg hij, wordt er precies bedoeld wanneer er van strategie, van organisatie of van samenwerking wordt gesproken? Het lijkt op het eerste gezicht misschien een overbodige vraag. Maar dat is het bepaald niet. En het is evenmin overbodig om er nog een vraag aan toe te voegen. Als er, zoals het geval is in een korte schriftelijke inleiding die aan de deelnemers werd uitgereikt, wordt opgemerkt, dat "veel anarchisten graag met 'totale strijd' bezig zouden zijn", dan zou men wederom wel eens willen weten, hoe dat precies moet worden verstaan.

Spreker was van mening, dat pas een nauwkeurig antwoord op deze vragen bij kon dragen tot beter inzicht in de problemen, die in Appelscha aan de orde waren gesteld. Hij was er zich daarbij van bewust, dat zijn beantwoording mogelijk nogal zou afwijken van de wijze waarop de dingen doorgaans in anarchistische kring worden benaderd. "Wie werkelijk diskussie wenst, zal dat alleen maar als een voordeel beschouwen", zo voegde hij er aan toe.

Spreker achtte het het beste om te beginnen met de vraag die betrekking had op de strijd. Om wat voor strijd gaat het? Of liever gezegd: om strijd tegen wat?, om strijd waarvoor? en om strijd van wie? Zodra er op deze vragen een duidelijk antwoord is gegeven, wordt terstond ook duidelijker om wat voor 'strategie', om wat voor organisatie en om wat voor samenwerking het gaat.

Spreker had sterk de indruk, dat bij de meesten der in Appelscha aanwezigen de gedachte leefde, dat het gaat om de strijd van de anarchisten vóór datgene wat men globaal als het 'anarchistisch ideaal' zou kunnen omschrijven en tégen de gevestigde orde, zodat het derhalve uiteraard gaat om een anarchistische strategie, om de organisatie van de anarchisten en om hún onderlinge samenwerking. Over de mogelijkheden van dat alles toonde

spreker zich uitermate pessimistisch gestemd.

Naar zijn overtuiging is er in onze samenleving maar één strijd die werkelijk de bestaande verhoudingen aantast en omwentelt, te weten: de strijd van de arbeiders. Deze strijd, betoogde hij, bedreigt de bestaande maatschappelijke orde niettegenstaande het feit, dat zij die hem voeren doorgaans op geen stukken na naar een omwenteling van de bestaande toestand streven. De betekenis van hun strijd is niet het gevolg van het een of andere doel dat zij zich stellen, maar die betekenis spruit voort uit de positie van de arbeiders als klasse in deze maatschappij. Hun worsteling is geen strijd voor idealen, maar een strijd voor belangen.

Wie, zo vervolgde de spreker, het over de strijd van de anarchisten of van anarchistische groepen heeft, heeft een totaal andere strijd op het ook en wie vanuit dat gezichtspunt over 'organisatie' en over 'samenwerking' praat bedoelt andere dingen dan degene die in verband met de klassenstrijd van de arbeiders over deze zaken spreekt. Organisatie van de anarchisten is niet hetzelfde als de klasse-organisatie van de arbeiders. En 'samenwerking' van de anarchisten is heel wat anders dan de samenwerking van strijdende arbeiders oftewel de eenheid van al degenen die betrokken zijn bij een bepaalde aktie voor een konkreet en praktisch doel. De organisatie van de anarchisten heeft even weinig met klasse-organisatie van de arbeiders te maken als bijvoorbeeld de politieke organisatie van welke partij of welke politieke groepering ook. De leden van dergelijke groepen of partijen sluiten zich evenals de anarchisten aaneen op grond van de gemeenschappelijkheid van hun opvattingen. Het zijn opvattingen die hen verenigen, om het even of dat nu politieke-, staatskapitalistische-, dan wel anti-autoritaire opvattingen zijn. Arbeiders daarentegen vormen, wanneer zij strijden, een eenheid op grond van hun gemeenschappelijke belangen. Klasse-organisatie van de arbeiders gaat niet aan hun strijd vooraf, maar komt in en ook door hun strijd tot stand.

De overige vormen van organisatie zojuist genoemd, aldus spreker, gaan vooraf aan een strijd die men wenst te voeren voor een bepaald doel. Er is daarbij sprake van een strijd van ideologisch karakter. En omdat het gaat om organisaties vooraf, om organisaties die juist één klassekarakter hebben, daarom streven dat soort organisaties naar een bepaalde 'strategie', wat men zich bij dat woord dan ook moet voorstellen.

Spreker betoogde, dat er tussen ideologische strijd en ideologische organisaties enerzijds en belangenstrijd en klasse-organisatie anderzijds een tegenstelling bestaat. Belangenstrijd, klasse-organisatie en arbeiders-eenheid zijn slechts mogelijk indien van opvattingen of ideologieën wordt afgezien. De klassenstrijd van de arbeiders wordt gevoerd door arbeiders die hetzelfde belang, maar totaal verschillende opvattingen of levensbeschouwingen hebben. De klasse-eenheid, die in en tijdens de strijd tot stand komt, is slechts mogelijk doordat die ideologische verschillen naar de achtergrond worden gedrukt, wanneer die totaal geen rol meer spelen voor de duur van de strijd.

Overigens, aldus spreker, zijn ideologieën natuurlijk niet uit de hemel komen vallen. Ze weerspiegelen bepaalde maatschappelijke verhoudingen en ze hebben een taaiër leven naarmate die verhoudingen of de resten daarvan herkenbaar zijn. Naarmate de maatschappelijke werkelijkheid de arbeiders

ders hoe langer hoe meer noopt tot zelfstandig optreden en tot klasse-organisatie sluiten de ideologieën van 't verleden hoe langer hoe minder aan op de realiteit. Daarin zag spreker de oorzaak van de crisis die zich in onze tijd bij tal van ideologische stromingen manifesteert en dat bepaald niet in Nederland alleen.

Als men, zo vervolgde spreker, zich de vraag stelt, hoe of het komt dat 'anarchistische samenwerking en organisatie in Nederland zo slecht functioneren' - een vraag die er in deze vorm eigenlijk op neer komt dat zij elders beter zouden functioneren - dan dient men zich in feite af te vragen of dat misschien ook aldus zou kunnen worden verklaard, dat de maatschappelijke ontwikkeling in Nederland ertoe heeft geleid, dat de kloof tussen de anarchistische ideologie en het anarchistische ideaal en de sociale werkelijkheid hier wijder dan elders is geworden.

Spreker meende dat dit inderdaad zo was. Hij wilde er meteen op wijzen, dat het verschil tussen de situatie hier en elders minder groot is dan wellicht wordt aangenomen. In Spanje bijvoorbeeld heeft zich een industrialisatie voltrokken, die Spanje - waar héél lang de middeleeuwen hebben voortgeduurd en een feodale samenleving intact bleef - tot een modern kapitalistisch land heeft gemaakt. Dientengevolge hebben CNT en FAI, de grote anarcho-syndikalistische organisaties van voorheen, sterk aan betekenis ingeboet, terwijl de zelfstandige arbeidersstrijd en de zelfstandige klasse-organisatie er nog van de grond moeten komen, ofschoon het aan aanzetten daartoe reeds onder Franco niet ontbrak.

Naar overtuiging van de spreker zijn alle pogingen om anarchistische samenwerking en organisatie tot een succes te maken om de zojuist door hem genoemde reden tot mislukking gedoemd, om dezelfde reden als het succes van andere ideologische organisaties hoe langer hoe twijfelachtiger wordt. Volgens spreker was er geen reden om dat te betreuren. Er bestaat, zei hij, nimmer een reden om de werkelijke ontwikkeling of de werkelijke gang van zaken te betreuren.

In dat verband herinnerde hij aan een kongres over het anarchisme dat eind maart 1967 in Groningen werd gehouden. Op dat kongres verklaarde o.a. Rudolf de Jong:

"... Het proletariaat heeft gefaald, het heeft niet gereageerd zoals de anarchistische theoretici hadden verwacht..."

Spreker betoogde, dat een dergelijke instelling ten opzichte van de werkelijkheid niet de zijne was. Indien de arbeiders ánders handelen dan ze volgens welke theorie dan ook zouden hebben moeten doen, dan mankeerde er naar zijn inzicht niets aan die arbeiders, maar dan mankeerde er wat aan die theorie. Volgens spreker zijn het niet de arbeiders die hebben gefaald, maar de anarchistische theoretici en ándere theoretici die eendere denkbeelden als zij verkondigden. Naar de mening van deze inleider diende een dergelijke opvatting het uitgangspunt te zijn van iedere gedachtenwisseling over strategie, organisatie en samenwerking, anarchistisch of niet.

DE DISKUSSIE IN APPELSCHA

Wij hebben in het voorafgaande stuk datgene uit het betoog van onze makker weergegeven, wat wij voer het meest wezenlijke ervan houden. Natuurlijk is hij daarnaast ook nog op enkele details ingegaan en zette hij bijvoorbeeld

- 12 -
uiteen, in welk opzicht zijn en onze opvattingen verschillen van die welke in Appelscha door anderen werden verkondigd. Dat die verschillen enorm groot zijn, daarvan was men zich in onze kring tevoren zeer wel bewust. In Appelscha konstateerde een jonge anarchist dat de anarchistische opvattingen en die van ons in feite lijnrecht tegenover elkaar stonden. De spreker die onze zienswijze vertolkte, had met die opmerking niet de minste moeite. Hij erkende, dat dit inderdaad zo was.

Waar het in de discussie vooral om draaide, was het verschil tussen een strijd voor bepaalde idealen en een strijd voor direkte levensbelangen. Dat bij de anarchistten de gedachte leeft, dat er moet worden gestreden voor 'het anarchistisch ideaal' werd door niemand van de aanwezigen tegengesproken. En praktisch alle discussianten verklaarden, hetzij direkt, hetzij indirekt, dat alleen van een dergelijke strijd enig resultaat te verwachten viel en dat de omwentelende kracht van de voor materiële belangen strijdende arbeiders door onze kameraad mateloos werd overschat. Van een strijd van de arbeiders te spreken - zo zeiden sommigen en daar kwam wat anderen zeiden ook min of meer op neer - is ouderwets. Dat hierop de nadruk werd gelegd betekende, zo werd onze vriend verweten, een star vasthouden aan oude dogma's, een redeneren vanuit een situatie die al lang niet meer bestond, doordat de maatschappij hoe langer hoe gekompliceerder was geworden.

Een aanwezige Vlaming noemde het volkomen verkeerd, dat onze makker het over 'de arbeidersklasse' had gehad. "Dat is", zo werd betoogd, "een niets zeggende term, waarmee de werkelijkheid volstrekt niet tot uitdrukking wordt gebracht. De arbeidende klasse is verre van homogeen en vertoont in haar samenstelling een grote verscheidenheid. Dientengevolge is zij ook hopeloos verdeeld."

De inleider antwoordde hierop, dat 'de verdeeldheid' van de arbeidersklasse inderdaad niet te ontkennen is, maar dat 't daarbij ging om wat men een *i d e o l o g i s c h e* verdeeldheid kon noemen, een verdeeldheid op grond van verschillende *o p v a t t i n g e n*. Die verschillen in opvatting, zo betoogde hij, spelen een rol, een belangrijke rol zelfs, zolang er geen sprake is van strijd. Als er strijd gevoerd is echter, raken die verschillen in opvatting geheel op de achtergrond, ze verliezen iedere betekenis. De voor de strijd noodzakelijke en *i n* de strijd tot stand komende eenheid is géén eenheid van opvatting, maar een *p r a k t i s c h e* eenheid, een eensgezindheid omtrent de *k o n k r e t e* taken waarvoor de arbeiders zich in een bepaald geval zien gesteld. Niet over de paus of wel over Domela, niet over Lenin of Trotzki, niet over Joop den Uyl of over André van Es wordt er op zo'n moment gesproken, maar over de vraag hoe of bijvoorbeeld een van onder op te vormen stakingskomitee er uit moet zien.

Volgens de Vlaamse discussiant zou de inleider gepleit hebben voor de aansluiting van de anarchistten bij de 'arbeidersbeweging'. Hij keerde zich daartegen, omdat de 'arbeidersbeweging' een uitermate conservatief iets was.

Voor de inleider was deze opmerking een welkome gelegenheid om duidelijk de puntjes op de *i* te zetten. "Ik heb", zei hij, "allerminst beweerd, dat de anarchistten zich op de 'arbeidersbeweging' zouden moeten richten. Ik heb betoogd, dat zij oog dienden te krijgen voor de werkelijkheid, dat wil zeggen: voor de beweging der arbeiders. En de beweging der arbeiders is totaal iets anders dan de zogenaamde arbeidersbeweging."

Een jonge feministe vond, dat de spreker te weinig aandacht had ge-

schonken aan de positie en de strijd van de vrouwen, die toch zo'n belangrijk deel van de bevolking vormden. Ze vond bovendien, dat de automatisering tot veranderingen had geleid, die de positie van de arbeiders verzwakte en hun mogelijkheden tot strijd verkleinde. Juist om die reden vond zij de strijd van groepen met een bepaald beperkt doel of ideaal - zoals die van feministen, van de vredesbeweging, van de milieubeschermers, enz. - van hoe langer hoe meer betekenis worden. De inleider had betoogd dat al dergelijke groepen stredden tegen randverschijnselen of zo men wilde neven-effecten van de kapitalistische produktiezijde en dat dit soort verschijnselen pas verdwijnen zou als het kapitalisme verdween. De strijd, niet tegen randverschijnselen, maar, om het zo uit te drukken, tegen het kapitalisme zelf, vond de inleider derhalve veel belangrijker. En naar zijn inzicht werd die strijd tegen 'het kapitalisme zelf' niet door de idealisten, maar door de arbeiders gevoerd.

Omtrent dit punt mengde een andere makker van 'Daad en Gedachte' zich in de discussie. "Het kapitalisme", zo zei hij, "is er niet omdat de vrouw wordt onderdrukt, maar de vrouwen worden onderdrukt, omdat er kapitalisme is. Er is geen kapitalisme omdat er militarisme is, maar er is militarisme omdat er kapitalisme is. En omdat de kapitalistische jacht naar winst bestaat wordt het milieu aangetast en de bodem vergiftigd. Deze kameraad wees ook zowel op het veelal elitaire karakter van het feminisme als op het feit, dat het de positie van de arbeidersvrouwen doorgaans schromelijk miskende.

De jonge feministe wilde er niet aan en ze betwistte ook, dat de technische veranderingen in het produktieapparaat, teweeggebracht door de automatisering en de computers, weliswaar een ander proletariaat hadden doen ontstaan dan voorheen, maar dat dit andere proletariaat juist door de nieuwe techniek de mogelijkheid had gekregen tot andere en soms uiterst effectieve strijdmethoden.

Zoals te verwachten viel draaide het bij de discussie in belangrijke mate ook om de vraag wat er te denken viel van de stelling, dat een 'anarchistische organisatie, een organisatie diende te zijn van propaganda en opvoeding'. "De arbeidersklasse", zo betoogde onze kameraad, "behoeft niet te worden opgevoed en wat er met propaganda wordt bedoeld, dat is propaganda voor bepaalde opvattingen, waarmee de arbeiders, zoals men dat pleegt uit te drukken, 'bewust' worden gemaakt. Maar 'bewustzijn' is niet iets dat zich door propaganda wijzigt en 'bewustzijn' is geen voorwaarde voor de strijd. Eventuele veranderingen van het bewustzijn (dat nooit iets anders is dan het bewuste zijn) gaan niet aan de strijd vooraf maar kunnen op z'n hoogst een gevolg van de strijd zijn, zoals ook de klasse-organisatie niet aan de strijd vooraf gaat, maar daarvan het gevolg en een produkt is."

Een van de aan de pinksterbijeenkomst in Appelscha deelnemende anarchisten verkondigde de mening, dat "theorie een nadenken over de ideeën van het anarchisme" zou zijn. Tegen die opvatting nam onze makker fel stelling. "Theorie", zei hij, "is de analyse, de verklaring van de zich veranderende maatschappelijke werkelijkheid. Niet met ideeën, doch met de realiteit dient de theorie zich bezig te houden. Ideeën hebben zich door heel de geschiedenis heen nooit anders dan geblameerd. Waar het op aan komt is te begrijpen wat er voor onze ogen gebeurt. Het heeft geen zin hersenspinsels te ontwikkelen omtrent hoe de samenleving zich zou d i e n e n te ontwikkelen en vervolgens boos te reageren indien blijkt dat zij zich an-

ders ontwikkelt.

Voor het meerendeel der aanwezige anarchisten bleken dat soort uiteenzettingen een volstrekt onverstaanbare taal te zijn. Dat had tot gevolg dat na de broodmaaltijd, toen de diskussianten zich in groepen splitsten, voor de strijd van de arbeidersklasse en concrete analyses zich nog maar een handjevol der aanwezigen bleek te interesseren. Onze twee in Appelscha aanwezige vrienden waren daar niet in het minst verbaasd over.

=====

M I J N S T A K I N G I N D E B E L G I S C H E K E M P E N

De nog altijd maar onbekende plannen van 't nieuwe kabinet-Martens in België - waarvan alleen is uitgelekt, dat zij opnieuw tot aanzienlijke bezuinigingen zullen leiden - hebben op voorhand tot ernstige sociale onrust in het land geleid. Grote delen van de Belgische arbeidersklasse hebben omvangrijke stakingen als middel gehanteerd om te tonen, dat zij niet bereid zijn de buikriem nog verder aan te halen dan thans reeds is geschied. In de Belgische Kempen is een mijnwerkersstaking uitgebroken, die gepaard is gegaan met felle botsingen tussen de kompels en de Belgische Rijkswacht.

Een van onze Belgische vrienden heeft ons toegezegd over al deze akties binnenkort nadere informatie te verstrekken. Omtrent de mijnstaking kunnen wij inmiddels hier al enkele bijzonderheden meedelen, die wij voornamelijk ontleen aan een artikel van een Belgische korrespondent van *NRC-Handelsblad*. Ongetwijfeld behoeven zijn mededelingen nadere aanvulling, maar sommige daarvan zijn interessant genoeg om alvast weer te geven.

Dat is in de eerste plaats de konstatering, dat de bonden de aktie, die zich keerde tegen de voorgenomen sluiting van vijf Limburgse vestigingen van de Kempense steenkoolmijnen, niet van harte hebben gesteund. Dat klopt met een door ons uit België ontvangen telefonische informatie, dat het in de mijnstreek van Belgisch Limburg om een spontane staking ging, die de bonden onder zware druk en noodgedwongen officieel erkenden. Uit wat de korrespondent van het liberale dagblad schrijft maken wij op dat de bonden hun handen inmiddels weer van de staking hebben afgetrokken. Nadat ze een overeenkomst met Martens hebben gesloten zijn ze wél bereid uitkeringen te verstrekken over de tot dusver ook 'wild' gestaakte dagen, maar op voorwaarde dat het werk wordt hervat. We zullen op deze ontwikkelingen terugkomen, zodra we nadere inlichtingen hebben ontvangen van Belgische geestverwanten.

=====

D I T N U M M E R van 'Daad en Gedachte' is eind mei reeds samengesteld. Dit in verband met de vakantie van diverse medewerkers. Is er normaal bij een maandblad al weinig sprake van aktualiteit, bij dit nummer is het al helemaal ver te zoeken. Helaas, het kon niet anders. We hopen dat onze lezers daar begrip voor kunnen opbrengen.

=====